

כל המשפחות המאושרות דומות זו לזו. כל משפחה אומללה - אומללה בדרכה שלה." כך פותח לב טולסטוי את ספרו "אנה קרנינה". האמנם זה כך? ועוד: כיצד נגדיר מה היא משפחה?

אני כותבת מאמר זה בעקבות עיסוקי כמדריכת גננות. אפתח את דבריי בסיפור קצה, המייצג תחושות ורגשות שמצויות לרוב אצל גננות. הגעתי לגן של ד'. חשוב לציין שד' היא גננת בגן ממלכתי-דתי. היא ביקשה שאבוא ואעזור לה להתמודד עם משפחה חדשה בגן: משפחתו של י', ילד חמוד, שיש לו שתי אמהות. הגננת הביעה חשש שהיא אינה יודעת כיצד להתניח לתופעה וכיצד להציג זאת לשאר הילדים. זאת ועוד, קשה לה להכיל משפחה כזו ואין היא יודעת כיצד לדבר עם האמהות. מפגש זה עם הגננת גרם לי לחשוב על סוגי המשפחות החדשות שיש לנו היום בקהילה ועל דרכי ההתמודדות של הגננת.

אורנה דונת (2011), במאמרה "מה זו בכלל משפחה", מבחירה כי משפחה נתפסת כקבוצת ההתייחסות הראשונית והמרכזית בחייו של אדם. היא מייצגת ערכים חיוביים כגון: אהבה, תמיכה, ביטחון, הגנה וקבלה. דונת גם מתייחסת לאופן שבו מוגדרת המשפחה הסטנדרטית על ידי מרבית האוכלוסייה: "זוג הטרוסקסואלי נשוי, שחי עם ילדיו הביולוגיים תחת קורת גג אחת. מבנה זה הוא המודל הנשאר, והוא נתפס כמבטא את סדר הדברים האידיאלי, האמיתי והמוערך ביותר" (עמ' 2). המציאות, כמובן, מורכבת יותר.

אציג להלן משפחות מסוגים שונים:

א. משפחות חד-הוריות:

1. משפחה חד הורית על רקע מוות של אחד מבני הזוג. גם במקרה זה יש התייחסות שונה לנוכח סיבת המוות של בן הזוג. נבחין בין מוות של אב שנפטר ממחלה או נהרג בתאונת דרכים, לעומת אב שהיה חייל או נרצח בפיגוע טרור, במיוחד כשמציינים בגן הילדים אירועים כמו יום הזיכרון.

1. משפחה חד הורית על רקע גירושים.
2. משפחה חד הורית שבה האם בחרה ללדת מתרומת זרע, ללא אב שנכח במשפחה.

ב. משפחות שניות (הנוצרות לאחר נישואים שניים/החלפת שותף לחיים)

1. נישואים שניים לאחר שאחד ההורים התאלמן.
  2. שניים לאחר גירושים. במדינת ישראל כל זוג רביעי מסיים את הקשר בגירושים (ברקת 2003).
- מצב של נישואים שניים ומשפחה חד הורית הפכו למציאות חיים שכיחה שניתן לפגשה כמעט בכל גן.

משפחה בוארים לא

העולם החדש כבר לא מורכב מאמא, אבא, בן ובת. יש בינינו משפחות חד הוריות ויש כאלה שהתפרקו או נבנו לאחר נישואים שניים, יש משפחות להט"ביות של בני זוג מאותו מגדר ויש שקמו רק לצורך הולדת ילדים ● כולן שונות זו מזו, אבל לכולן יש מכנה משותף אחד: כבודו וטובתו של הילד

יערה שילה

יערה שילה היא רכזת תוכנית מנהלות מעון במכללת אפרתה; חברת הקואליציה לחינוך מלידה "אנו"; חברה ב"בט", חסמה למחקר והכשרה 'מודעי הקשר' בתחום ילדים בסיכון

ג. משפחות להט"ביות:

1. משפחה חד-מינית: של שני בני זוג מאותו המין.
2. משפחה שבה יש הפרדה בין גידול הילדים המשותף לבין היחסים בין ההורים. משפחות אלו מתפצלות לשני סוגים: סוג אחד הוא ברית זוגית בין הומו ולסבית. צורה זו אינה מהווה בעיה מבחינת הגננת והילדים, מכיוון שכלפי חוץ נראה שמדובר בזוג רגיל לגמרי. לעומת זאת, כיצד נסביר לילדים את המערך המשפחתי כשהאם היא סטרייטית שטרם מצאה בן זוג והאב הוא הומו שנמצא בזוגיות עם גבר אחר? דרך זו קיבלה תהודה ציבורית לאחר שחברת הכנסת מירב בן ארי בחרה להרות כך.

ד. משפחה עם ילדי אומנה וילדים מאומצים

ריבוי סוגי המשפחות בימינו, שלא היו בעבר, נובע מצירוף של שינויים תרבותיים וטכנולוגיים שעברו לאחרונה על החברה המערבית. השינוי התרבותי הוא עליית מעמד האישה והלגיטימציה שיש בעולם המערבי לזוגיות חד מינית. השינוי הטכנולוגי הוא האפשרות ללדת בהזרעה מלאכותית - דבר המאפשר משפחה חד הורית ללא אב שנוכח, או לידת ילד לזוג לסביות, או היכולת של יצירת אם פונדקאית במקרים של שני גברים הומואים.

מצב של ריבוי סוגי המשפחות בעידן הפוסט-מודרני נובע בין היתר מכך ש"התא המשפחתי כבר אינו המסגרת הבלעדית האפשרית לתהליך הרבייה האנושית" (פוגל-ביז'או, 1999, עמ' 108).

בשיחה פתוחה בשולחן עגול שקיימתי עם גננות אמרה אחת הגננות: "זה לא אורח החיים שלי ואינני מזדהה עם סוג כזה של משפחה". בדין שנפתח שוחחנו על תפיסת העולם שלנו, ועל כך שכאן בגן

עלינו לתת שירות לכל סוגי המשפחות. עלינו לשים בסוגריים את השאלה הפילוסופית מה היא המשפחה האידיאלית והאם דבר כזה אכן קיים, מכיוון שזה לא יקדם אותנו לשום מקום. עלינו להסתכל על המציאות כפי שהיא, ולתת לילד מענה מיטבי.

אז מה עושים?

ראשית, עלינו למפות את אוכלוסיית הגן ולוודא מהם סוגי המשפחות שיש אצלנו בגן. טוב יהיה אם נעשה זאת בתחילת השנה ולא סמוך ליום המשפחה. כך נוכל לעמוד על רגישויות שונות הנפרשות לפתחנו. במידה ונמצאה משפחה חדשה בגן, הכרחי שהגננת תשוחח עם המשפחה החדשה, תקשיבי לרחשי ליבה וציפיותיה מהגן ומהגננת, תתאם איתה עמדות ודרכי פעולה משותפות. על הגננת להתייחס למרקם הייחודי והעדין של

הגן. לאחר המפגש ניתן להתייעץ עם אנשי מקצוע כיצד להעביר מסרים אלו לילדי הגן באופן המתאים ליכולת ההתפתחותית של הילדים.

באופן כללי, חשוב מאוד לשוחח עם הילדים ולפתוח את הדין. הילדים מקבלים ומסתגלים הרבה יותר מהר מאתנו המבוגרים.

סדר היום מזמן לנו מפגש עם המציאות המשפחתית. הנה מספר סיטואציות ואפשרויות לפתרון:

● בבוקר, בעת קבלת הילדים לגן, יש לשים לב מי מביא את הילד. בדפי הקשר נתייחס למורכבות, ובמידה ויש הורים גרושים, טוב נעשה אם נשלח במייל את דף הקשר גם להורה הנוסף.

● בקבלת שבת נהיה רגישים כאשר הילד/ה באים ממשפחה של להט"בים. אם, לדוגמה, במשפחה של שתי אמהות הילד/ה צריכים להיות אמא או אבא של שבת, עלינו להיות רגישים לסיטואציה. במידה ומציאות מורכבת זו מביאה למתיחויות בין עולמה של הגננת לעולמם של ההורים, כדאי אולי לעשות קבלת שבת כללית, ללא הבחנה בין בן לבת.

● בפינה של מרכז הבית נשתדל להיות מגוונים ככל שניתן ונאפשר לילדים סובלימציה ראויה למציאות חייהם בבית שבו הם חיים. נאפשר לילדים אבזור שונה בפינת הבית, כגון בובות ממין זכר, בובות במיגוון צבעי עור, ועוד כהנה.

● נשוחח על מבנה המשפחה וניתן לילדים זמן עיבוד למצבים השונים לא רק סביב יום המשפחה. כאשר מגיע תורו של יום המשפחה יהיה קל יותר להכיל את הנושא.

● כאשר מבקשים תמונות של בני משפחה, יש להיות רגישים לדרך הבקשה, לשים לב לניואנסים הדקים הנמצאים בגן.

● יש בימינו ספרות ענפה בנושא. על כן, נכניס לגן סוגים שונים של סיפורי משפחות, כך שהילדים יוכלו להבין טוב יותר משפחה מסוג אחר משלהם. גם כאשר מתייחסים לאובדן בן משפחה, ישנה ספרות ענפה וטובה. צריך להגיש אותה בנועם ולא לפחד לפתוח את סוגיית המוות בפני הילדים.

בספרים הבאים ישנה התייחסות לסוגים שונים של משפחות:

- כל אחד והמשפחה שלו: יהודה אטלס.
- בית, בית... ועוד בית: רונן פרידמן.
- בית עם אמא, בית עם אבא: רונן פרידמן.

ניתן להיעזר בחומרים שמופיעים באתר "הורות אחרת" ו/או "הורות הומו לסבית" ו"ספר המשפחות הגדול" של מירי הופמן (הוצאת כנרת).

ספר חדש בנושא אובדן ושיכול, היוצר פאזל חדש של משפחה מורכבת, התפרסם לאחרונה על ידי מיקי מילר-איתי (הוצאת בית אל).

אסיים בשירה המצוין של אלה כנען, המתאר בצורה מקיפה ומעמיקה את נושא המשפחה:

ביבליוגרפיה
אתאלי, ע (2012/7/24).
הומואים ולסביות דתיים
מקיימים יחד משפחות.
נדלה מאתר מעריב nrg:
fxcVPy/gl.goo , בתאריך
13/11/16.
ברקת, ע (2003/8/10).
בשיעור הגירושים ישראל
דווקא בצמרת - מקום
6 מבין 46 מדינות. נדלה
מאתר הארץ: goo.
gl/14WXffcontent_copy
בתאריך 13/11/16.
זונת אורנה, (1102) מה זו
בכלל משפחה? על הגדרות
וקשרים חברתיים חלופיים
מתוך פורום "נשים שלא
רוצות ילדים". פורסם בתוך
האתר אישה לאישה, מרכז
פמיניסטי חיפה, בקישור זה:
goo.gl/dvmSDe נדלה
בתאריך 13/11/16.
פוגל-ביז'או, ס. (1999).
משפחות בישראל: בין
משפחתיות לפוסט-מודרניות.
בתוך: מין מיגדר ופוליטיקה,
בעריכת גיורא רוזן, הוצאת
הקיבוץ המאוחד, תל אביב,
עמ' 107-166.
מקובר-בליקוב, ש.
(2016/9/30) "אין לי שום
דבר שהוא לגמרי שלי",
נדלה מאתר goo.gl /Ynet
, IMNj8j , בתאריך 13/11/16.

משפחות

עולמנו מלא במשפחות כה רבות,
מכל המינים ומכל הצורות.

יש משפחות של אמא ואבא וכמה ילדים,
יש משפחות של ילד אחד וזוג הורים.
יש משפחות גדולות עם סבים וסבתות,
יש משפחות עם הרבה דודים ודודות.
יש משפחות שיש רק סבא אחד,
או סבתא
או דודה
או ידיד מיוחד.

יש משפחות שיש בהן רק הורה אחד,
שאוהב כפול ופעמים ובאופן מיוחד,
ולפעמים זוהי אם, לפעמים זהו אב,
גם במשפחה מצומצמת כל ילד נאהב.

יש משפחות של שתי אמהות,
יש אמא וסבתא ולפעמים יש דודות.
יש משפחות של שני אבות,
או של אב ושל דוד,
ולפעמים זה נראה מסובך עד מאוד.

עולמנו מלא במשפחות כה רבות,
מכל המינים ומכל הצורות,
ובכל משפחה, לא משנה מאיזה סוג,
חבל של אהבה קשור וארוג,
ובבסיס הדבק שמחבר את כולם,
זוהי אהבה שסמיכה מקשר של דם.

**ילד אינו בוחר את המשפחה אליה הוא נולד,
ועלינו לכבדו בכל מקום בו הוא גדל ונמצא, כי
עבורו המשפחה היא המקום המשמעותי ביותר**

